

УЧЕНИЧКА БИБЛИОТЕКА
УЧЕНИЧКА БИБЛИОТЕКА
Л. Бр. 2817/17
П. Бр.

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ л. 77

ПОВРЕМЕНИ СПИС
ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

ИЗДАЈЕ
А. БЕЛИЋ

УРЕЂУЈУ:
А. БЕЛИЋ, СТ. М. КУЉБАКИН, СТ. ИВШИЋ и ФР. РАМОВШ

КЊИГА XVII

ШТАМПА ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БЕОГРАД, 1938—1939

високо ценило старца Теодосија и схватало прави значај овог скромног талента који се целог живота задовољавао положајем обичног јеромонаха, пуштајући испред себе на истакнуте црквено-административне и политичке положаје своје савременике практичнијег духа, као што су били Данило, Никодим, Калиник, Теодул, Гервасије, Симеон, Никола, Сава, Јефрем и други који су обилазили Теодосија, пењући се преко места еклесијарха и економа до игуманске, епископске па и патријаршиске части. Као књижевник Теодосије је стекао признање још за живота: из 1336 године сачуван је датирани податак о томе да је старац Теодул у Карејској ћелији преписао Теодосијево Житије св. Саве.

Изгледа да су поменути велики Хиландарци из прве половине XIV века учинили своја имена популарним у манастиру, јер у списковима из друге половине истог и из почетка XV века налазимо неколико Никодима, Гервасија, Теодула, Матеја и Теодосија. Ниједан од њих не би се могао идентификовати с поменутиим старцима претходног доба. Тако на пр. у списку из седмог деценија XIV века налазимо Теодосија еклесијарха, три Теодосија попа, једног Теодосија дијака, Теодосија игуменарха и Теодосија вагенара. Дужности и положаји ових монаха отстрањују сваку могућност да у њима тражимо бившег старца и манастирског башту који је умро, вероватно, ускоро после 1348 године, кад је последњи пут споменут у својству заслужног манастирског пензионера. Ако је Теодосије, заиста, дошао у манастир пре 1292 године (а то би требало претпоставити не само према податку о утисцима из Жиче, већ и по томе што се позива на људе који су познавали св. Саву), онда би њему 1316 године, кад је први пут назван попом и старцем, требало да буде најмање око 40 година, а вероватно и више. У том случају 1348 године Теодосију би било између 70 и 80 година.

Таква старост у Светој Гори и сада није реткост, па би се у наведеним хронолошким границама лепо дали средити сви сачувани подаци о старцу Теодосију, с врло великом вероватношћу о његовој идентификацији с аутором Савине биографије. Али у том случају морамо напустити хипотезу о идентификовању мниха Теодосија са спаном Теодором, калиграфом, који је 1263 године преписао Шестоднев Јована Егзарха и који је, према домишљању Костићевом, био ученик Доментијанов.

Владимир Мошин

Мешање речи

1) *бўйашу* (= лупати) = *бўбашу* (= бубњати) + *лўйашу*; *бўйнуши* = *бўбнуши* + *лўйнуши*; *бўйиши* = *бўбнуши* + *лўйиши*.

2) *бурликаши* („plakati ričući“, Rj.¹) = *бўчаши*, *бўкаши* + *урликаши*. Даничић каже: „Postaћem ћe бити од тур. *burumlak*, *previjati se od bola*, па се то значење промијенило онако као у *kriviti se*, које осим правог значења значи и *rikati kao говече*“ (Rj. I 741). Кад би се узело да ова реч има везе са споменутом турском, требало би је протумачити као *burumlak* + *урликаши*.

3) *вѣднуши* (= видети) = *вѣдѣши* + *лѣднуши*.

4) *гвѣриши* (= „upirati oči u što“, „čitav dan gviri u kńigu“, Rj. III 521) = *гвѣриши* + *гвѣриши*. Будмани каже да „може бити сродно с *gverok*“ (Rj. III 521).

Можда је и гвѣрити („vidi *gviriti* i *ńiriti*; Rj. III 228) постало од *гвѣриши*, *лѣдаши* + *њѣриши*, али је питање да ли је *њѣриши* старије него *гвѣриши*. Маретић у Rj. VIII 283 каже за *њѣриши*: „isto што *ghiriti*, од чега је и постало (на почетку је отпало *g*)“, а у *Gramatici* (стр. 57) каже да није јасно *г*, „у *ghiriti* pored *ńiriti*“.

5) *глимбашу* (= гамбати, „hoditi teturajući“) = *глимбашу* („hoditi, gaziti po glibu“, Rj. III 196) + *гѣмбашу*, тј. ходити по глибу гамбајући („Jedva kroz ovo blato glibam“, Rj. III 197).

6) *гмеждиши* (= гњечити) = *гмеждиши* + *междиши*. „Glagolu *mežditi* nema potvrde“ (Rj. III 213), али постоје именице *междѣник* и *междѣник*. Даничић наводећи реч *межа* и др. каже: „може бити да овато иде у значењу гњежити с придјевним сприједом (još nepoznatim) *g*: *gmežditi*, *gmežděnik*, i bez *g* *mežděnik*“. (Kor. 169). Маретић у Rj. VI 639 каже да је глагол *междиши* „postao od

¹) *Rječnik Jugosl. Akad.* Из овог и из Вукова речника (=С. Рј.) узете су речи о којима се говори у овом раду; за неколико речи које нису узете из тих речника казаће се где се говоре.

mežditi primivši (s neznana razloga) na početku *g*“, a у Gramatici (стр. 57): „Nije jasno *g* и *gmeždenik* pored *meždenik*“.

7) *гњечити* = *гњестити* + *мечити* (= гњечити). Будмани у Rj. III 221 каже: „Ili je srodno korijenu glagola *gñesti* ili je osnova *gñec* sama onomatopeja“. Бернекер (као и Даничић, Кор. 68) ставља гњечити под *gneto*, *gnesti* (*Sl. Wört.* 311), али не тумачи одакле овој речи *чи*.

8) *издрѣљити* (очи) = *издрѣжити* (бр. 83) + *избўљити*, *избѣљити*.

9) *кљдштриити* (говори се у Дубр.; у Боки Кор. *кдштриити* са истим значењем) = *кљдсшити* (činiti da ko bude *kjast*, Rj. V 94) + *кашштриити* (у значењу: сећи гране на дрвету; венец. *castràr* у сличном значењу).

10) *љдйити* („ударити jako“. „Riječ je onomatopejska“, Rj. VI 265) = *љўснути* (= ударити koga, Rj. VI 321) + *ћдйити* (= ударити). Ова реч могла је постати и од *љдснутити* + *љўйити*. Истина, у речницима се не каже да *љоснутити* има значење *ударити*, али по С. Рј. *љўснути* и *љдснутити* имају исто значење, а по Рј. *љуснутити* има значење *ударити*, из чега се може закључити да вероватно и *љоснутити* има таково значење поред значења „*pasti s bukom*“, које имају оба глагола. Даничић наводећи речи: лопата, лопар и др. каже: „може бити да овато иде и значењу *ударати*, са *dodanim j glasu l: ljd̂piti*“ (Кор. 176).

11) *набраскаити* (= намрскати) = *набраити* (= начинити nabore) + *намрекаити* (= *набраити*).

12) *надундўриити се* (= наједити се. Говори се у Лепет. Б. Кот) = *надуити се* („и prenesenom smislu, обично о oholosti, rijetko о rditosti ili о drugom čemu“, Rj. VII 310) + *дўриити се* (= срдити се).

13) *нунинаити* (= спавати) = *нуниити* + *ниंनाити* (= спавати); биће и *нуंनाити* (= љуљати) = *ниंनाити* + *љўљаити*, а *нуниити* = *ниниити* + *љўљаити* (настали као речи под бр. 46—76 и 90—95).

14) *одјездриити* = *одјездити* „*jezdeći otići*“, Rj. VIII 604) + *одједриити* „*jedreći otići*“, Rj. VIII 599; у Вукову рј.: *одједриити*, *одјездити*. Све три речи употребљавају се у Дубровнику у значењу *ошћушовати*. *Одјездити* је добило значење *ошћушовати* онде где се најчешће путовало коњем, а *одједриити* у приморју, где се најчешће путовало једрилицом. У Дубровнику се укрштају говори једних и других, па се то укрштање види и у овој речи.

15) *очерѣушати* (= очепушати) = *очерўшати* + *очейушати* (= очупати, очерупати).

16) *пашшриити се* [= журити се, старати се; „isto što *paštiti se* (s nejasnim -r-)“] = *пдшшриити се* + *журиити се*, *пшешиити*; *стараити се*.

17) *строрвалиити* = *строридшшати* + *свдвалиити*. Даничић мисли да је ова реч постала од кор. „*staru od star*“ (Кор. 277); не каже одакле даље слогови у овој речи.

18) *шўшнуити* (= тутнути 2) = *шўснуити*, *шўшнуити* + *ћўшнуити*.

19) *ћдйити* (= ударити) = *ћдскаити се* („и šali jedno drugo *udariti*“, Rj. II 142), *ћдхаити се* („бити се мало“, С. Рј. 786), *ћдхнуити се*, *ћдшек* (= „*udarac*, tur. *kötek*, *batina*“, Rj. II 143) + *љўйити*.

20) *урлікаити* = *урлаити* + *рўкаити*, *вўкаити*; од мешања истих речи на други начин постало је и *урлўкаити*.

21) *фўшати* (= хитати) = *фдшати* (= хватати) + *хйшати* (= хватати). Могло би се претпоставити да је ова реч постала преко **хвишати*, али би и њу требало протумачити контаминацијом *хвдшати* + *хйшати*.

22) *цўбаити се* = *цўљаити се*, *цўцаити* („od mag. *coco*“, Rj. I 857) + *зўбаити*. Даничић у Rj. I 856 каже да је *цубаити се* „*postaća tamna*, може бити istoga kojega i *cebat*“; за *цѣбаити* каже да „*može biti od tal. cimbellare, padati*“!

23) *цўљаити* = *цўцаити* (= љуљати) + *љўљаити*. Даничић у Rj. I 857 постање речи *цўљаити* изводи из тал. *cullare*!

24) *цўцаити* (= куцати) = *цўкаити* („*vidi kùcati*, од чега је i *postalo premjestivši glasove*“, Rj. I 858) + *кўцаити*. Даничић каже да је глагол *цўцаити* постао на тај начин што је глаголу *цўкаити* „*promiješeno k na c kao u dem*“ (Rj. I 857).

25) *чаврљаити* = *чаварўјаити* (= бунцати; венец. *zavariar*) + *брбљаити*. Даничић у Rj. I 918 каже да је *чаврљаити* „*postaćem od glagola koji sam ne dolazi a glasio bi čavati*“. Маретић мисли да је *рљ* особити наставак у овој речи (Gram. 346).

26) *шврљаити* = *шевѣљити* + *врљаити*. Даничић мисли да је ова реч постала од кор. *sa* и *var* (Кор. 211, 195).

27) *шеврдаити* = *шевѣљити* (= врдати) + *врдаити*.

28) *Шврндаити* („по кући којешта преметати и тражити“) = *шврљаити* („по кући којешта радити“), *шевѣљити* + *врдаити*, *врндаити*, у којој се речи могло осећати значење окретања (из којег се и развило значење речи *врндаити*) као у речи *врндўљи* (= „самотвори точкови као воденично камење, или кола у таковијех точкова“, С. Рј. 79).

29) *бўсшїјерна* (= бунар, убао) = *бўнѣр*, *ўбао* + тал. *cisterna*. На овај начин могло је постати и *брсшїјерна* (Столив, Бока Кот.),

52) *очегрљати* (= огрепсти) = *очегрљати* (= огрепсти) + *дигрейсти*.

53) *паштраћи* „као радити (*штровати*), handeln, ago: ја тијем (н.п. чохом) не *паштрам*; он с њиме нешто патрга“. (С. Рј. 507). = *фатинати* (тал. *faticare*) + *штрџвати*; са заменом *ф* са *п* (у Дубр. *паштрџни* или *фаштрџни дан* = радни дан).

54) *разурити* = *раздрити* + *сурвати*, *дбурвати*, *разрушити*. Даничић каже за реч *разурити*: „gdje gdje se govori i u mjesto o (može biti pometnjom): razuriti, razurati“ (Ког. 13); *разурати* још боље показује везу са *сурвати*, јер је прешао и у глаг. врсту у коју снада *сурвати*.

55) *удуречити се* (= укочити се; „у Боци“, С. Рј. 795) = *уко-речити се* (= укочити се; у Лепет. Б. Кот.) + *индурити се* (Лепет.; тал. *indurire*).

56) *фрџрљати* (= брбљати) = старосл. *фџрати*, *фџрати* (у Дубровнику и Боки *фџрати* = рђаво чељаде које свашта брбље; *фџрати* = којешта брбљати) + *брбљати*, *мрмљати*.

57) *черујати* („као *čupati* на *sitno*, *osobito* *pernato* или *kosmato*“) = *чујати* + *перујати*.

58) *мусроманин*, *мусроман* (= мусломан) = *мусломан* + *Турчин*. Ова два појма се у народу мешају; осим тога ове две речи су се често једна поред друге изговарале; у С. Рј. пример поред речи *мусломан*: На Бошњаке Турке *мусломане*.

59) *Пакаршија* (= патријаршија) = *пашријаршија* + *Пећ*. Ово је могло настати и на тај начин што се изгубило *ри* у средини речи, али у том случају мора се претпоставити и претварање *шј* у *ћ*. Да је узрок скраћивања ове речи била сама њена гласовна структура, био би се пре добио облик *патијаршија (где се могло изгубити *р* због *р* у следећем слогу), или *патаршија (где се могло изгубити *риј* због следеће сличне групе гласова *ришј*). Највероватније је да је главни узрок њена преиначавања стално довођење у везу речи *пашријаршија* са речју *Пећ*, које се види и из примера поред ове речи у С. Рј. 507: „Саградише високе Дечане, *Пакаршију* више Пећи равне“.

60) *провизур* = *прџвизур* (*provisore*) + вен. *proveditor*, или је *провизур* нар. етимологија према *прџвџети* (тал. *provvedere*), од које је речи и добила акценат *прџвизур* (ако је тачно забележен у С. Рј.), јер би иначе морало гласити *прџвизур* према талијанском акценту ове речи.

61) *Скашар* = *Скадар* + *Кашор*. „Ој *Скашаре*, мој бијели граде“ (С. Рј. 707). Вук мисли да „неће бити *Скадар*, него *Кашор*, *Cattaro*“.

62) *сџабџлика* (= стабљика = бадрљица) = *сџабљика* + *бадрљица*. Даничић ову реч ставља поред речи *сџабљика* (Ког. 274), али не каже одакле у њој *џ*.

63) *шџла*, *шџла* = тал. *sciara* + *шџ*, *шџ* (*sciallo*).

64) *ваздакадњи* = *ваздашњи* + *свџкад*.

65) *дџбок* = *дубок* + *висок*. Појмови *дубок* и *висок* блиски су: они означају исти правац гледан из различитих тачака; на пр. ономе који стоји на дну дубока бунара и спрема се да се почне пењати навише чини се да је бунар висок, а ономе који је на његову врху чини се да је дубок. Тако се и за реке када набујају рече да је вода порасла и да је толико и толико *висока*. На сличан је начин постала и реч *уз* (Марет. Грам. 66). Да се овде ради о мешању појмова показује то што се ова реч понекад узимље „и значећу *prijedloga niz*“ (Рј. VIII 271). Појмови *уз* и *низ* могли су се лако помешати: они показују противне смерове, али у истој правцу. Што је једноме узбрдица, другој је низбрдица.

66) *црнџмањасџ* = *црнџмасџ* („*crne masti*, срп, Рј. I 846) + *црњашан*, *црњакан*. Овим мешањем добио се наставак *асџ*, који је придеву *црнџмасџ* дао умањено значење, а избегла се како-фонија која би настала у речи **црнџмасџ-асџ*.

67) *баврљати* (= „*ići* које куда“, Рј. 212) = *бавити* (= боравити, Рј. I 212) + *врљати*. Даничић мисли да је ова реч турског порекла (*warylmak*), али у исто доба сумња да би се могло „*misлити*, да је *postanem* од *baviti* (као *čepřati* од *čupati*), тако да би *uglavnom* *značilo*: *biti* *sad* *ovdje* *sad* *ondje*“ (Рј. I 212). Овако значење реч *бавити* могла је добити кад се спојила с речју *врљати*: бавећи се негде врљати, или: проводити живот („*baviti život*“, Рј. I 212) у врљању.

68) *бџити се* = *бџити се* + *буљити* (очи), тј. бечити се и буљити очи у исто време. Даничић ову реч доводи у везу са „*bio*, *bijela*, *preko* *supst. beža*“ (Рј. I 230).

69) *врџкџити се* („као *ponositi* се, или *kućositi* се“, С. Рј. 79) = *врџџити се*, *врџкџити се* + *кџити се*.

70) *њџавити* = *њџечити* + *давити*. Значење је речи *њџавити*: „*přitiskivati* тако да *objekat* *postane* *mekši* — *isporedi* *mečiti*“, затим значење „*daviti*, *klati*“, (Рј. III 221). Пошто су се помешале

речи *гњечити* и *давити*, није чудо да се речју која је из њих постала означаје и један и други појам. Ова су два појма блиска и често су долазила у везу, што се види и из примера: „Druge гњеће i даве“, (Rj. III 222). Мало помало су се та значења сасвим помешала, а затим се развило и значење „иорсе туčiti“, (Rj. II 221).

71) *грдунути*, („malo ogrepsti“) = *грејити* + *ждунути*, *бдунути*. Будмани каже: Nejasna постања: јатачно је deminutivni глагол, i postaje nastavkvom c, може бити од коријена grab глагола *grabiti*“ (Rj. III 359).

72) *гушити* = *гуша* + *душити*. Будмани каже да „postaje od 1. guša prema dušiti“, (Rj. III 515), али с истим правом могло би се рећи да је постао од *душити* према *гуша*; још већим, јер је превладао акценат речи *душити*, иначе би се очекивао акценат као у *кућа* *кућити*.

73) *дејати* (= ударати) = *декати* (goniti коћа говорећи *de*, шта га *dечеш*, удри га батином“, Rj. II 333) + *лујати*, јер се често догађа да се коњу говори *де* и да га се лупа у исто време. У Лепет. Б. Кот. и глаголи *декати* *декам*, *надекати*, *издекати* добили су из истог разлога значење *лујати*. Будмани каже: „korigen *dep* biće паћиен по glasu što postaje od ударca“.

74) *деречити се* (= дерати се; у Дубр.) = *дєрати се* + *бечити се*.

75) *зргукљати се* = *зрчити се* + *гука*, *згучити се* („савити се у гуку“, С. Рј. 215); По С. Рј. 214 изгледа да је ова реч нарочито склопљена за загонетку: „Гргур, мргур зргрукљала ти се цријева докле не угонеташ“ (С. Рј. 214); *ља* је добила према глаголима: *замошљати*, *зайешљати* који имају слично значење. У овој речи, чије значење није назначено у С. Рј., сажет је израз: *зрчити се*, *згучити се* у *гуку*. Да *зргукљати се* значи *зрчити се*, види се и из ове исте загонетке казане мало друкчијим речима: „Грч па грч, зргчила ти се душа, ако ми не одгоненуо“. У речи *гргур* крију се речи *грбав* и *гурав*; ту је савијено гвожђе из којег су направљене карике верига претстављено као да је *грбаво*, *гураво*; ове речи крију се и у придеву *гргурав*: *гргураве* (коврчасте) косе завијене су те претстављају *грбаве*, *гураве*, тј. криве линије. Тако је и срп, зато што је свинут, у загонци „*Гураво* прасе све поље опасе“ (С. Рј. 112) упоређен са гуравом свињом. *Мргур* је у загонци „Гргур мргур“ постало од *мрк* + *гурав*, *гргур*, јер су вериге над ватром мрке, црне од чађе. Према томе *гргур*, *мргур* значи *мрки*, *гурави гргур*; *гргур* се може схватити и као мушко име *Гргур*; онај који је измислио ову језичку, етимолошку загонетку,

вероватно је и мислио на то име дајући му значење: грбав и гурав; тако су у речима *гргур*, *мргур* вериге упоређене са мрким и грбавим човеком (Гргуром). И у реченици „зргрукљала ти се цријева“ налази се слика верига; оне се ту успоређују са згрченим цревима.

76) *издречити се* (= „gazvikati se, izdrijeti se“) = *издријети се*, *издєрати се*, *дрєчати* + *избєчити се*, или је постало од *издрєчити* (н. п. очи) + *избєчити* као у примерима под бр. 46–66; од овога је према *избєчити* направљено *издречити* (очи).

77) *изнеморити се* (= изнемоћи) = *изнемоћи* + *уморити се*. Даничић ставља ову реч поред *уморити* (Кор. 160), али не казује одакле у њој *не*, које јој не дава обрнуто значење као другим речима (тако и *незграман*, 95).

78) *искобєлити* (очи, „vidi iskobečiti“, Rj. III 886) = *исколачити*, *искобечити* (очи) + *избєлити*, или је постало од *искобечити* + *избуљити* као у примерима 46–66.

79) *искобєчити* (очи, „vidi izbečiti“, Rj. III 886) = *исколєчити* + *избєчити*. Овакав постанак ове речи вероватан је и због тога што не постоји *кобечити*. У Рј. је овај глагол протумачен као *из-кобечити*.

80) *искојрцати се* (из чега) = *искојати се* + *врцати се*, тј. ископати се из нечега врцајући се; тек од овог тренутног глагола направљен је трајан *којрцати се* са значењем: врцати се копајући ногама, и рукама (тако је на пр. постао од свршеног трајни глагол у познатом примеру *пенцати* од *сјенцати*, тал. *spendere*, који је у нашем језику схваћен као *с-пенцати*). Будмани каже за *којрцати се* да је можда „srodno s koparati“ (Rj. V 309), али за *којарати се* каже да је непозната постања, а не доводи га у везу са глаголом *којати* од којег је постао као што је *цршдрати* постао од *цршати*.

81) *којрљати се* (= копрцати се) = *којрцати се* + *врљати се*. *Искојрљати се* (из нечега) изведено је из *којрљати* или је самостално постало од *искојрцати се*, *искојати се* (из нечега) + *врљати се*, тј. ископати се из нечега врљајући. *Исковрљати се* (из нечега; Лепет. Б. Кот.) = *искојати се*, *искојєљати се* (из дуга, потребе, Rj. III 890), *искојрцати се* (из нечега) + *врљати се*, заправо: ископати се из нечега врљањем. У Боки постоји и реч *којрљати* (на пр. ногом) направљена од *којати* (udarati nogom по земљи“, Rj. V 295) + *врљати*, тј. копати ногом врљајући тамо амо.

82) *намркосити се* на кога (= намргодити се) = *намргодити се*, *намркнути се*, *намршити се* + *окдсити се* на кога.

83) *шалабубаћи* (= лупати) = *шаламбас* + *бубаћи*, тј. лупањем правити такову буку као да се удара у таламбас. У *шалабубаћи* уметнуто је ради ономагопеје *p*, добивено мешањем са *арлаћи*, *вардаћи*, *лармаћи* и другим речима за исказивање јачих или слабијих шумова: *брујаћи*, *урлаћи*, *урликаћи*, *грмјећи* итд. у којима се налази глас *p*.

84) *шрзмаћи се* (= „отимати се око шта“, С. Рј. 772) = *шрзаћи се* + *дшимаћи се*.

85) *чејрљаћи* (= чепкати „su čim je i postaća jednoga“, Рј. I 942) = *чејаћи* + *врљаћи*, тј. чепкати врљајући тамо амо. Даничић каже да је „*čeprlati* od *čerati*“, (Рј. I 942), али не тумачи одакле *рља* у овој речи.

86) *гуја* = *гуштер* + *змија* (Лепет. змија). Такво име могла је најпре добити змија која је по нечему потсећала на гуштера, а можда се та сличност оснива на народном веровању да змија има ноге („Крије као гуја ноге“ С. Рј. 111). Такова змија замишљена са ногама сличила би гуштеру. Можда није сасвим случајно што Вук ово народно веровање износи код речи *гуја*, а не код *змија*. Тумачећи ову реч Будмани каже да „*bi moglo biti hup. gušter*“ (Рј. III 495), али да је хипокористик од *гуштер*, ова би реч била мушкога рода, а у јужним крајевима имала би наставак *jo*. Није вероватно ни да је постала од *гуштерица*: хипокористик од *гуштерица* требало би да означаје гуштерицу, а не змију, тим пре што је змија опасна, а гуштерица није („Кога је змија клала и од гуштерица га је страх“); ублажујући појам змије хипокористичким обликом речи могло би се некако доћи до појма гуштерице, али ублажујући појам гуштерице не може се никако доћи до појма змије, коју народ зове и *непоменица* и *поганица*; због истог разлога не може ова реч бити ни „*hup. gusjenica*“ (Рј. III 495). Глиста се могла назвати гуја зато што по облику сличи на малу змију.

87) *млак* („вода или бара, која се зими не смрзава“, С. Рј. 376) = *млака* + *лак*. Могло би се мислити да је реч *млак* постала од *млака* („као слатина, гдје вода пишти из земље“, С. Рј. 376) + *лок*, али би се у том случају у овој речи очекивао акценат „, јер обадве речи имају такав акценат; стога ће пре бити *млака* (одр. прид. жен. рода) + *лок*, јер таква вода зими изгледа млака; ова се реч могла направити или на тај начин што је у реч *млака* ушао глас *v* из речи *лок*, или што се почетак речи *млака* спојио са свршетком речи *лок*. Али она би се могла схватити

и као сложеница, иако у сложеницама нијесу познати случајеви отпадања почетног слога другог саставног дела речи као што би овде био случај. Испадање два слога могло се извршити и због тога што сличност слогова *ла* и *ка* са слоговима *ло* и *ква* може дати повода за њихово губљење дисимилацијом [тал. do(ma-pi)mattina], а реч *мдшиква* („А. Реци ми у један пут тиква и мотиква. Б. Мотиква“. С. Рј. 382) показује нам да се по народном језичком осећању у оваком случају могу речи овако саставити.

88) *мукољ* („*bička* која се зове и *kukoľ*“) = *мука* + *кукољ*. Маретић у Рј. VII 145 говори о значењу ове речи, али не говори о њеној постању. Међутим постање ове речи контаминацијом речи *кукољ* и *мука* објашњава и њено значење; то је мука која је постала од кукоља. Маретићево мишљење да је Микаља можда криво схватио значење речи *мукољ* могло би бити тачно, али с обзиром на блискост појмова кукоља и муке која се од њега добива није нимало чудно ако је ова реч означавала и кукољ.

89) *шаландара* („женско које свашта говори“, С. Рј. 753) = *шаламбас* + *ландараћи* (ландати језиком, брбљати); овде се успоређује говор са лупањем у бубањ; слично у С. Рј. 347: „лупати којешта, тј. говорити“, затим глагол *бубњаћи* („ударати у бубањ. — 2) бубњају људи, тј. говоре којешта јавно“ С. Рј. 47). Именица *шаландара* настала је као *лабара* од *лабараци* („govoriti mnogo i bezobrazno“ Рј. V 859).

90) *главрњаћи* („виде врљати“ С. Рј. 90, „*vidi glavinati*“ Рј. III 185) = *главињаћи* („*hoditi* тамо амо без посла, тумарати“ Рј. III 180) + *врљаћи*. Даничић ставља ову реч међу речи изведене из *глава*, али не каже одакле јој *рњ*. Маретић то сматра као наставак „*ispred* infinitivnog -ati“ (Gram. 346).

91) *коврљаћи* (= ваљати, котрљати) = *кошрљаћи* + *вршјећи*. Да је *коврљаћи* постало на други начин него *исковрљаћи се* (бр 81), види се по значењу ових речи. Будмани каже за *коврљаћи*: „*Postaće nije jasno: kao da su se sastale osnove od kotrlati i vrtjeti, a vidi i kovrtac*“. (Рј. V 413). У низу других сличних случајева који су у овом раду наведени постање ове речи не изгледа нејасно.

Именица *коврљач* могла је постати од *кошљач* + *вршјећи*, јер ковртач (колутић „што се њиме листови од тијеста сијеку“ С. Рј. 291) има котач који се окреће кад се њиме ради. Али ова реч могла би да буде и сложеница *ко-врљач* као и речи *ко-вишљац*

(и *ковиш-лашти*), *кд-вршањ*, *за-коврнути* и сличне у другим словенским језицима (руски *кд-ворошъ* итд., Бернекер: *Sl. Wört.* 532), међу које иду и речи *кдврчасш*, „*korca se, kovrlja, kovrcan*“, Миклошић: *Vergl. gram.* II 157, 384, Даничић: *Korijeni* 31, 207, 202, 195); само, ово *ко* не би требало схватити као предлог *ко*, него као именицу *коло* којој је слог *ло* отпао у сложеној речи; ове речи претстављају нешто што се савија, врти у коло, па су настале на исти начин на који и речи; *кдловраш*, („*ono što vrti kolom ili ono na čemu se коло vrti*, Rj. V 216), *коловрашашти* („*radati sunovratice*“ Rj. V 217), руски *коло-ворошъ* итд. (Бернекер: *Sl. Wört.* 548); оваког је постања и *кдвршаљ* као и *коврца* (*коврш-ца*), која се од речи *кдвршањ* разликује само суфиксом; из *коврца* су се могле извести речи: *кдврцица* (= *коврц-ица*) и *кдврчишти*; према мишљењу наведеном у Rj. V 413 ове су речи постале од турског *quvurgük*; са том турском речи могле би имати везе речи *коврцишти*, *коврцица*, али и њих би требало протумачити мешањем: *коврца*, *коврчишти* + *quvurgük*. Међу ове речи могао би спадати и глагол *кобацашти се*, који се налази и у словеначком и малоруском (Бернек.: *Sl. Wört* 532); *кобацан* (од *кобацашти се*) био би мачак који се пребацује, скаче правећи кружне покрете својим телом, а тако и *коврцан* (Микл. *Vergl. gram.* II 473); *коврдин* (Rj. V 413) могао би значити свинуту мач: *коврш-* + турски *kürde* + *ин*; и у речима *коврдија* и *кдвље* („*трава која се савија*“, Бернек. *Sl. Wört.* 594) могао би почетни слог претстављати *коло*.

92) *кајрдашти* = *каскашти* + *ардјешти* (у значењу: говорити којешта). Тако је *лајрдаш* (говори се у Лепет. Б. Кот.) постало од *лабараш* у вези са овом речи. Помоћу глагола *ардјешти*, који је добио разна значења (у С. Рј. 583: *маришти*, *лежашти*) често се праве речи за потсмех као *зајрдјешти* („запрдио некакву кустуру за појас“, С. Рј. 199), где овај глагол замењује глагол задјести, („*нож за појас*“ С. Рј. 180) као што замењује глагол *пријасашти* у *пријардјешти* („сабљу, мач“, С. Рј. 617); *разметнушти* у *расјрдјешти* („распрде нам игру“, С. Рј. 660); *забораван* у *зајрднуш*; *зајредашти*, *зајшћивашти* у *зајрдивашти*, *зајрдивање*; *иддругнушти се*, *иддругивашти се* у *идшјрднушти се*, *идшјрдивашти*, из чега су изведене речи: *идшјрд*, *идшјрдач*, *идшјрдивање*, *идшјрдица*, *убишти* у *ујрдјешти* (= *убити*), за који глагол Вук каже: „у Србији се ово говори у шали, али у Далмацији и у Хрватској говори се баш од збиље“ (С. Рј. 811), што значи да се ту временом изгубило подругљиво значење; тако се могло изгубити подругљиво значење у још којем

случају. Даничић наводи ове речи под кор. „*spard*, од *spar*“, (Ког: 296); не каже да су направљене за потсмех. Овде спада и *зајркдењашти се* („*као потрчати на кога*“, С. Рј. 199), реч која је постала од *ардјешти* + **зајркдењашти се* (од *зајрккашти се* са наставком *ењ* који има и *дрекдењашти се*, Марет.: *Gramatika*, стр. 345). Овако се и друге речи, ако су за то згодне, изврну на коју другу реч слична значења, да би се речи дало подругљиво значење. Глагол *клайшти* (= *клачати* = *брбљати*, Rj. V 34, 35), да би се његово значење успоредило са значењем споменутог глагола, добио је испред инфинитивног наставка *наставка рњ* наместо *наставка -ињ* (какав имају глаголи: *чамидњашти*, *илачидњашти* итд.; Марет. *Gramatika*, стр. 346), па се на тај начин добио глагол *клайрњашти* (= *клапити* = *тлапити*). *Пршљашти* је настало од везе споменутог глагола са *иешљашти*; *ардосија* („*res parum valens*“ С. Рј. 584) постало је од *пардосија* или од *ардосија* (*ingens*, С. Рј. 103) на исти начин. Овако је постала и реч *ардјелуснушти*, *ардјелуска* од мешања споменутог глагола са *иљјуснушти*, *иљјуска* (говори се у Боки и Дубровнику са значењем: *ћушишти*, *ћушка*) у којима се као и у *ардјекнушти* (*cadere cum crepitu*, С. Рј. 583; у Лепет. Б. Кот. *ардјцашти се* = *бацати се*) радња која се врши исказује карикираним звуком који та радња производи. Да се и у речима *арњашти се*, *арњицав*, *арњицашти се* (= *бацати се*) осећа исти корен показује употреба речи *арњиц*: „*кад се мазга расрди па се баца ногама: удрио му арњиц под реп*“ (С. Рј. 620). Међу ове речи спада и реч *идсир*, која је, како је Вук забележио у С. Рј. 100, постала од речи *исходар* од шале покраћене.

93) *чејркашти* = *чејкашти*, *чејашти* + *аршкашти*, тј. газећи ногама пршкати. Даничић каже да је *чејркашти* „*poštañem dem. od čerati*“ (Rj. I 942), али не објашњава одакле *р* у овој речи.

94) *дендјерек* [„у пјесми мјесто *дегенек* (vide батина 2): да му даде триста дендјерека] = *дегенек* („*tur. degenek*“, Rj. II 331; „*vide батина 2: ударили му педесет дегенека*“ С. Рј. 120) + *дјерашти* (= „*verbero, тући*“, С. Рј. 121).

95) *незграман* (= *незгроман* = „*golem i grdan*“ Rj. VIII 153) = *незграпан* + *ардморан*, *ардмордан*, *огроман*. Маретић каже: „*Na početku je riječ sa ne, a zgotan je isto što ogroman, samo što je na početku prijedlog s mjesto o; prema tome bi se očekivalo, da će nezgotan značiti: malen, sitan (tj. ne ogroman), али је значајне, као да није на почетку ne; isporodi nevreme*“ (Rj. VIII 152). Реч *незграман* (= *незграпан*) могла је постати од истих речи, само

